

ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی شهری در بافت‌های قدیم و جدید شهر تبریز (نمونه موردی: مرزداران و کوچه باغ)

مریم باستانیان شاهگلی^۱

علی پناهی^۲

اکبر عبدالله‌زاده طرف^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۱۱/۱۵

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۷/۳/۱۸

چکیده

کیفیت زندگی به عنوان مفهومی برای نشان دادن میزان رضایت‌مندی فرد از زندگی و به عبارتی معیاری برای تعیین رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها، از ابعاد مختلف زندگی است. کیفیت زندگی شهری یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مطالعات شهری در کشورهای مختلف است. بنابراین شهر به عنوان بستر زیست انسان شهرنشین، نیازمند تامین استانداردهایی است که در یک نگاه می‌توان آن را استانداردهای کیفیت زندگی نامید. هدف این پژوهش بررسی و ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی شهری در دو بافت جدید و قدیم شهر تبریز می‌باشد. روش تحلیل از نوع توصیفی - تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و پیمایشی با استفاده از پرسشنامه و برای ارزیابی کیفیت زندگی در منطقه استفاده گردیده است. جامعه آماری این تحقیق کل خانوارهای ساکن در محلات جدید و قدیم شهر تبریز می‌باشد که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس رابطه کوکران ۳۸۶ خانوار از دو محله بافت جدید مرزداران و بافت قدیم کوچه باغ شهر تبریز انتخاب شد. به منظور تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات از روش‌های آماری آزمون T چند نمونه‌ای و تحلیل عاملی و نرم‌افزار SPSS بهره گرفته شد. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از روش‌های رگرسیون خطی ساده، آزمون t مستقل و آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بهره جستیم. نتایج این آزمون‌ها با توجه به میانگین شاخص‌های اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی و کالبدی برای محلات بافت قدیم به ترتیب برابر ۲/۷۹، ۲/۵۲، ۲/۵۵ و ۲/۶۱ و برای محلات

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی شهری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز- ایران.

۲. گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز- ایران (نویسنده مسئول).

E-mail: panahi@iaut.ac.ir

۳. گروه شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز- ایران.

بافت جدید به ترتیب برابر ۲/۷۳، ۲/۹۷، ۲/۷۵ و ۲/۹۰ است، نشان داد که کیفیت مؤلفه‌های کالبدی (شامل فضای سبز، مسکن و خدمات شهری) کمترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت قدیم شهر تبریز داراست. همچنین، از نظر شاخص‌های زیست محیطی (شامل بهداشت محیط)، اقتصادی (شامل اشتغال، درآمد و حمل و نقل) و کالبدی (شامل فضای سبز، مسکن و خدمات شهری) بین محلات مورد مطالعه شهر تبریز تفاوت معناداری وجود دارد. علاوه بر آن، بین میزان برخورداری از شاخص‌های (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی) و میزان کیفیت زندگی در بافت جدید و قدیم شهر تبریز رابطه معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی شهری، محلات بافت جدید، محلات بافت قدیم، شهر تبریز.

مقدمه

خواست و تمایل به بهبود کیفیت زندگی در مکانی خاص یا برای فرد یا گروهی خاص از جمله موضوعات مورد توجه برنامه‌ریزان محسوب می‌شود. از این رو برنامه‌ریزان شهری با رسیدگی به مسأله کیفیت زندگی در سطح کشور تا محلات شهری، رسالت و ماهیت این افراد را به منصف ظهور می‌رساند، مسأله کیفیت زندگی از نوع مسایل مهمی است که حتی کشورهای پیشرفته هم با آن دست به گریبان هستند، از این رو چون غالب موضوع کیفیت زندگی عینیت و ذهنیت است، پس کار برنامه‌ریزان و مدیران شهری را با مشکل مواجه کرده و این موضوع حتی می‌تواند مقبولیت سیاسی و اجتماعی برای سردمداران حکومت‌ها فراهم نماید. لذا توجه زیادی را به خصوص در شرایط حاضر می‌طلبد (نسترن و همکاران، ۱۳۹۴: ۸). شهر و شهرنشینی خود یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رفاه و توسعه اجتماعی و اقتصادی محسوب می‌شود اما رشد شتابان آن می‌تواند سرانه برخورداری از بسیاری امکانات اجتماعی و اقتصادی را کاهش دهد و از این طریق پیامدهای آن به صورت کاهش سطح کیفیت زندگی در عرصه‌های مختلف شهری نمایان شود که این مسأله در شهرهای کشورهای در حال توسعه از جمله ایران که افزایش جمعیت شهرها که در بیشتر مواقع ناخواسته و بدون برنامه‌ریزی به وقوع پیوسته است بسیار مشهود است. به همین دلیل یکی از مهم‌ترین اهداف برنامه‌ریزان و مدیران شهری در عصر حاضر افزایش سطح کیفیت زندگی در شهرها و بالابردن میزان رضایت‌مندی در بین شهروندان می‌باشد (موسوی و کشکولی، ۱۳۹۴: ۴۹). خواست و تمایل به بهبود کیفیت زندگی در مکانی خاص یا برای فرد یا گروهی خاص از جمله موضوعات مورد توجه برنامه‌ریزان محسوب می‌شود. بنابراین علاوه بر بررسی میزان برخورداری محلات و ساکنین از امکانات و خدمات اقتصادی و اجتماعی با ارزیابی ادراکات و رضایت ساکنین محلات شهری از ابعاد مختلف زندگی و محل سکونت می‌توانیم به تحلیل درستی از نیازها و عوامل تأثیرگذار بر میزان رضایت‌مندی و کیفیت زندگی ساکنین محله برسیم (لی، ۲۰۰۸: ۱۷). امروزه مطالعات کیفیت زندگی عمدتاً بر

محیط شهری و کیفیت زندگی شهری تمرکز کرده است و بررسی آن از ضرورت و اهمیت به سزایی برخوردار است که این امر همواره کانون اصلی توجه برنامه‌ریزان بوده است. بر این اساس، تمایل جمعیت در سر تا سر جهان برای تمرکز در شهرها، یکی از دلایل اصلی توجه به مفهوم کیفیت زندگی در مطالعات است که به صورت قابل ملاحظه‌ای این مطالعات در کشورهای توسعه یافته، در حال توسعه و در حال صنعتی شدن جدید از دهه ۱۹۷۰ به بعد مورد توجه جدی قرار گرفت. با وجود این، نگرانی در مورد کیفیت زندگی شهری در شهرها منجر به افزایش علاقه در یافته‌ها و بررسی‌هایی برای ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی در مکان‌های خاص شده است. از طرف دیگر، می‌توان دلیل مهمی برای توجیه ضرورت مفهومی کیفیت زندگی برای تخصیص مؤثر منابع محدود و کمیاب با توجه به منابع معین نهفته است (میگون، ۱۹۹۰: ۳۵). شهر تبریز به عنوان مرکز استان آذربایجان شرقی یکی از پر جمعیت‌ترین شهرهای ایران محسوب می‌شود، بررسی روند تحول جمعیت شهر در پنجاه و پنج سال اخیر از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۰ حاکی از آن است که جمعیت شهر تبریز نیز مانند سایر شهرهای ایران به دلیل افزایش نرخ رشد طبیعی جمعیت و مهاجرت‌های صورت گرفته از روستاها و سایر نقاط شهری استان در حال افزایش بوده است که این مسأله در طی این دوره به تبع باعث گسترش شهر گردیده است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۲). ساختار کالبدی شهر تبریز به عنوان یکی از شهرهای تاریخی ایران در سه مرحله شکل گرفته است. هر یک از این مراحل ارتباط تنگاتنگی با سابقه رشد و گسترش شهر دارد. محلات بافت قدیم و جدید شهر تبریز به لحاظ ابعاد اقتصادی، کالبدی- محیطی، اجتماعی، دسترسی به امکانات و خدمات شهری دارای تفاوت‌های عمده چه به صورت کمی و کیفی می‌باشد مسأله‌ای که در این جا مطرح است این است که این مسایل تا چه حد توانسته بر اختلاف سطح کیفیت زندگی شهری بین محلات قدیم و جدید شهر تبریز دامن بزند که این موضوع مطالعه تطبیقی ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر تبریز را می‌طلبد.

اهداف تحقیق

- شناسایی و اولویت‌بندی ابعاد کیفیت زندگی و محاسبه سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت قدیم و جدید شهر تبریز.
- ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی و میزان رضایت از شاخص‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی در محلات مرزداران و کوچه باغ شهر تبریز.

پیشینه تحقیق

فتحعلیان و پرتوی (۱۳۹۰)، در پژوهشی که با عنوان «مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در بافت خودرو و برنامه‌ریزی شده» که برای شهر اسلامشهر انجام داده‌اند، به این نتایج دست یافته‌اند که کیفیت زندگی

مطلوب‌تری برای بافت برنامه‌ریزی شده نشان داد که این برتری در زمینه‌هایی چون آمد و شد، امکانات و تسهیلات، تفریح و فراغت نمود بیشتری داشته است در حالی که در ارتباط با حس تعلق، روابط همسایگی و امنیت، وضعیت بافت خودرو مطلوب‌تر ارزیابی شده است.

شاطریان و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی به عنوان «سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان بافت قدیم شهر آران و بیدگل از شاخص‌های کیفیت زندگی» به این نتایج دست یافته‌اند که در بین بخش‌های مختلف، میزان رضایت‌مندی ساکنان بافت قدیم شهری در شاخص‌های اجتماعی بیشتر از سایر بخش‌ها بوده و شاخص‌های اقتصادی در رتبه دوم و بعد از آن شاخص خدماتی قرار دارد. این در حالی است که شاخص کالبدی کمترین میزان رضایت‌مندی را داراست.

موذن (۱۳۹۱)، مقاله‌ای تحت عنوان بررسی کیفیت زندگی شهری مدلی برای سنجش و رتبه‌بندی استان‌های ایران با استفاده از تحلیل خوشه‌ای انجام داده است و هدف تعیین شاخص‌های نظری سنجش کیفیت زندگی عینی، ضمن ارایه مدلی برای سنجش کیفیت زندگی شهری در ایران بر طبق تحلیل آمارهای موجود (تحلیل ثانوی داده‌ها) و نیز با استفاده از تحلیل خوشه‌ای، به رتبه‌بندی استان‌های ایران از لحاظ برخورداری از میزان کیفیت زندگی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، استان اصفهان با نمره کیفیت زندگی ۴/۵۲ بالاتر از حد میانگین، بالاترین رتبه (رتبه ۱) را در میان استان‌های ایران به خود اختصاص داده است. استان ایلام نیز با نمره ۳/۵۸- زیر حد میانگین در کیفیت زندگی پایین‌ترین رتبه را رتبه (۳۰) در این خصوص داشته است.

موسوی و باقری (۱۳۹۱)، پژوهشی برای شهر سردشت انجام داده‌اند که «ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در محلات» نام دارد و در این پژوهش به این نتیجه دست یافتند که متغیرهای کالبدی با میزان ۰/۸۶۷ بیشترین آثار را در بالا رفتن میزان کیفیت زندگی در سطح محلات شهر سردشت داشته است. در نتیجه برای بهبود کیفیت زندگی در سطح محلات شهر سردشت برنامه‌ریزی در شاخص‌های کالبدی بسیار تأثیرگذار است.

دویران و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان «نقش شاخص‌های اجتماعی و کالبدی بر کیفیت زندگی در بافت‌های شهری» که برای شهر زنجان انجام داده‌اند به این نتیجه دست یافته‌اند که محلات برنامه‌ریزی شده از نظر شاخص‌های کالبدی - اجتماعی در مقایسه با دو بافت دیگر از وضعیت مناسبی برخوردار می‌باشند.

نوابخش (۱۳۹۱)، مقاله تحت عنوان کیفیت زندگی شهری و برخی عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در شهر کرمانشاه انجام داده است. هدف تحقیق بررسی تاثیر برخی متغیرهای اجتماعی بر کیفیت زندگی در شهر کرمانشاه می‌باشد که با استفاده از تحلیل رگرسیون نشان داده شد که با توجه به میانگین مشاهده شده کیفیت زندگی شهروندان شهر کرمانشاه ۱۷۲ است که با توجه به میانگین مورد انتظار که ۱۷۷ است، کیفیت زندگی شهروندان در سطح متوسط متمایل به پایین ارزیابی می‌شود.

سلیمانی و همکاران (۱۳۹۲)، پژوهشی با عنوان «سنجش کیفیت زندگی در محله‌های در حال گذر شهری» که برای محله دروازه شمیران منطقه ۱۲ تهران انجام داده به این نتایج دست یافته‌اند که کیفیت زندگی در محله شمیران در سطح پایینی بوده به گونه‌ای که ۶۴/۳ درصد از ساکنان محله از کیفیت زندگی خود ناراضی هستند و بیشترین ناراضی‌تی ساکنین مربوط به قلمرو محیط زیست محله و کمترین ناراضی‌تی مربوط به قلمرو دسترسی بوده است.

شاه حسینی (۱۳۹۲)، مقاله‌ای تحت عنوان تحلیل شاخص‌های کیفیت زندگی شهری مورد: محله وردآورد منطقه ۲۱ شهر تهران ارائه داد که در این مقاله وضعیت و سطح کیفیت زندگی شهروندان محله وردآورد منطقه ۲۱ شهر تهران، بر اساس شاخص‌های تاثیرگذار بررسی شده است. از آن جا که شاخص‌های کیفیت زندگی متعدّدند، برای این محله شاخص‌های مناسبی در چند عنوان کلی که هر کدام دارای زیر مجموعه‌هایی هستند، مانند: سر زندگی و هویت محل، آموزش، زیست محیطی، مسکن، حمل و نقل، دسترسی به خدمات، امنیت و اقتصاد طراحی و بر اساس آن پرسشنامه مورد نظر تهیه شد. نتایج حاکی از آن است که سطح رضایت از شاخص کلی کیفیت زندگی شهری و همچنین تمامی شاخص‌های نه‌گانه آن بین کم و متوسط می‌باشد و در نهایت ضریب همبستگی نشان می‌دهد که میان شاخص‌های کیفیت زندگی همبستگی وجود دارد و با بهبود وضعیت مسکن و دسترسی به خدمات می‌توان به ارتقاء سطح کیفیت زندگی در محله وردآورد شهر تهران کمک کرد.

نسترن و همکاران (۱۳۹۴)، تحقیقی انجام داده‌اند با عنوان «ارزیابی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید» برای شهر ارومیه و به این نتایج دست یافته‌اند که از بین چهار عامل شناسایی شده به عنوان ابعاد ذهنی، کیفیت مولفه‌های اقتصادی از نظر پاسخگویان ساکن محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید بیشترین تأثیر را بر کیفیت ذهنی دارد.

شکوهی و جوهری (۱۳۹۴)، در تحقیقی که با عنوان «مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در شهر» که برای دو محلیه هاشمیه و سعدآباد مشهد انجام گرفته این نتایج را به دست آورده‌اند که اختلاف معناداری در شاخص‌های کیفیت زندگی دو محله مشاهده نشد. زیرا هیچ کدام از دو محله مورد مطالعه به طور مطلق محدوده کاملاً توسعه یافته و یا توسعه نیافته نیستند.

لی و ونگ (۲۰۰۷)، با استفاده از شاخص‌های عینی به مطالعه کیفیت زندگی در شهر ایندیانا پلیس پرداختند. هدف اصلی این مطالعه ارایه روشی برای تلفیق داده‌های سرشماری و سنجش از دور برای ارزیابی کیفیت زندگی در GIS در درون چارچوب شهر ایندیانا پلیس بود. برای استخراج فاکتورهای غیر همبسته کیفیت زندگی از تحلیل عاملی استفاده شده و شاخص ترکیبی کیفیت زندگی بر اساس وزن دهی فاکتورها با استفاده از امتیازات به دست آمده از تحلیل عاملی ایجاد شده است.

داس (۲۰۰۸)، ارتباط بین محیط و کیفیت زندگی شهری را بررسی کرده است. در این تحقیق هر دو شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی شهری، برای مطالعه کیفیت کلی زندگی مورد توجه قرار گرفته

است. در چارچوب مفهومی او محیط خارجی زندگی یعنی بعد عینی با ادراک افراد از محیط زندگی‌شان یعنی بعد ذهنی ترکیب شده است.

لی (۲۰۰۸)، با استفاده از شاخص‌های ذهنی به بررسی کیفیت زندگی ساکنان شهر تاییه در تایوان پرداخت. نتایج نشان داد که سن، تحصیلات، درآمد، وضعیت تاهل و محل سکونت بر رضایت‌مندی فرد تاثیرگذار هستند.

ایوو و همکاران (۲۰۰۹)، به تحقیقی باعنوان "کیفیت زندگی در مناطق روستایی کرواسی: برای ماندن یا ترک آن" پرداخته‌اند. حجم نمونه ۹۱۴ نفر واقع در گروه سنی ۲۴-۴۵ سال مناطق روستایی را شامل می‌شود. نتایج نشان داد که فقدان فرصت‌های شغلی، محدودیت انتخاب حرفه، امکانات و درآمد پایین، همچنین خدمات اجتماعی و بهداشتی و درمانی ضعیف در روستاها باعث کاهش رضایت زندگی شده بود. لیو و همکاران (۲۰۰۹)، طی پژوهش باعنوان "آیا سبک زندگی سنتی روستایی مانعی برای ارزیابی کیفیت زندگی است؟" موضوع کیفیت زندگی در نواحی روستایی چین را مورد مطالعه قرار داده‌اند.

اوکتای و رستملی (۲۰۱۰)، اندازه‌گیری کیفیت زندگی شهری و رضایت محله؛ منطقه مورد مطالعه: فاماگوستا. در مقایسه با رضایت یک فرد از خانه، همسایگان نزدیک و ویژگی‌های آن، رضایت از کیفیت کلی زندگی شهری در فاماگوستا پایین‌تر است. در حالی که تقریباً دو سوم (۶۶٪) از نمونه به طور کلی از محله خود راضی بودند، فقط ۲۱ درصد از کیفیت زندگی راضی بودند.

زانیال و همکاران (۲۰۱۲)، شرایط مسکن و کیفیت زندگی فقرای شهری در مالزی رابطه معناداری بین شرایط مسکن، بهداشتی، ایمنی، و حمایت اجتماعی و کیفیت زندگی وجود دارد و مسکن نه تنها یک سر پناه فیزیکی بلکه نقش مهمی در سلامت جسمی، روانی و عاطفی فرد با توجه به ابعاد کیفی ارائه شده توسط شرایط مسکن و محیط اطراف منطقه مسکن دارد.

فرضیه‌های تحقیق

۱. کیفیت مولفه‌های کالبدی بیشترین تأثیر را در کاهش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت قدیم شهر تبریز دارا باشد.
۲. تفاوت معناداری از نظر شاخص‌های منتخب کیفیت زندگی شهری بین محلات مورد مطالعه شهر تبریز وجود دارد.
۳. بین میزان برخورداری از شاخص‌های (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی) و میزان کیفیت زندگی در بافت جدید و قدیم شهر تبریز رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

روش مورد استفاده با توجه به اهداف تعیین شده کاربردی و شیوه مطالعه بر اساس ماهیت تحقیق توصیفی-تحلیلی می‌باشد.

جامعه آماری و نمونه

جامعه آماری (مورد مطالعه) بافت‌های قدیمی و جدید شهر تبریز می‌باشد که از بین آن‌ها مرزداران بافت جدید و کوچه باغ بافت قدیمی انتخاب شده‌اند. در حال حاضر کل جمعیت ساکن در دو منطقه قدیم و جدید بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۵۷۳۸ می‌باشد. حجم نمونه دو منطقه بر اساس برآورد ۳۵۶۳۸ نفر و با محاسبه کوکران تعداد پرسشنامه ۳۸۰ می‌باشد.

حجم آماری در بافت قدیم (N) برابر با ۳۰۶۸۷ نفر است و طبق فرمول «کوکران»، حجم نمونه برابر با ۳۰۶۸۷ نفر است. از تعداد ۳۸۶۰ پرسشنامه در بین محلات، محله مرزداران ۱۹۳ پرسشنامه و محله کوچه باغ ۱۹۳ پرسشنامه به طور مساوی و به صورت تصادفی توزیع گردید.

شاخص‌ها

گوناگونی شاخص‌های مورد استفاده در مطالعات کیفیت زندگی شهری بی‌شمار می‌باشند. این مساله با توجه به چند بعدی بودن مفهوم کیفیت زندگی شهری امری بدیهی می‌باشد. عموماً فرض می‌شود که هر شاخص، بزرگی و اهمیت یک بعد خاص از کیفیت زندگی شهری را منعکس می‌کند. این فرض بر این پایه استوار است که کیفیت زندگی شهری می‌تواند به مجموعه‌ای از اجزاء یا ابعاد تفکیک شود و اگر این اجزاء به درستی ترکیب شوند، در نتیجه یک ارزش یا امتیاز کلی برای کیفیت زندگی شهری می‌تواند به دست بیاید. در این پژوهش از دو دسته شاخص در سنجش کیفیت زندگی شهری بیشتر مورد توافق صاحب‌نظران قرار گرفته‌اند، استفاده شده است. دسته اول شاخص‌های عینی می‌باشند که اشاره به جنبه‌های عینی و قابل لمس زندگی شهری دارند و در ابعاد مختلف قالب تعریف می‌باشند. از جمله می‌توان به: تعداد بیمارستان‌های یک شهر، نرخ بیکاری، تعداد وقوع جرم، میزان فضاهای سبز شهری و ... اشاره کرد. دسته دوم شاخص‌های ذهنی می‌باشند که سعی دارند میزان رضایت‌مندی و رفاه شهروندان را از جنبه‌های مختلف شهری کمی و قابل اندازه‌گیری کنند. از جمله این شاخص‌ها می‌توان به: میزان رضایت‌مندی شهروندان از خدمات بهداشتی و درمانی شهری، میزان رضایت‌مندی از دسترسی به اشتغال، میزان رضایت‌مندی از امنیت شهری، میزان رضایت‌مندی از دسترسی به فضاهای سبز شهری و اشاره کرد.

جدول شماره (۱): گویه‌های مربوط به شاخص‌های منتخب کیفیت زندگی شهری

شاخص	مؤلفه	گویه	
امنیت محله‌ای	امنیت محله‌ای	امنیت تردد کودکان و بانوان در شب	
		امنیت تردد در ساعات پایانی شب	
		امنیت در عبور عابران پیاده	
		ایمنی در مقابل بلایای طبیعی (زلزله، سیل)	
		وجود و عملکرد مناسب مراکز انتظامی	
		عدم تردد و افراد شرور و بزهکار	
		وجود فضاهای بلا استفاده و متروک	
		روشنایی مناسب معابر در شب	
		احساس تعلق به محله	
		جذابیت و تنوع در محله	
سرزندگی	سرزندگی	روابط اجتماعی بالا در محله	
		تعامل همسایگان و دوستان در محله	
		میزان رضایت از عملکرد شهرداری	
		میزان مشارکت در سازمان‌های غیر حکومتی (NGO)	
		وجود و عملکرد مناسب شورایی‌های محله	
		میزان تاثیرگذاری ساکنان	
		در تصمیمات محلی	
		آلودگی هوا ناشی از وسایل نقلیه	
		آلودگی هوا ناشی از کارگاه‌ها و صنایع	
		آلودگی صوتی ناشی از سر و صدای وسایل نقلیه	
حکمرانی شهری	حکمرانی شهری	آلودگی ناشی از سر و صدای ساکنین	
		آلودگی صوتی ناشی از کارگاه و صنایع	
		نمای مناسب ساختمان و دیوارها	
		وجود مبلمان مناسب محله	
		وجود محیط تبلیغاتی مناسب	
		جمع‌آوری زباله	
		وجود مراکز جمع‌آوری زباله قابل بازیافت	
		امکان جداسازی زباله‌های قابل بازیافت از زباله‌های دیگر	
		بهداشت محیط	بهداشت محیط
		آلودگی (هوا، صوت، بصری)	آلودگی (هوا، صوت، بصری)

اجتماعی

زیست محیطی

نظافت مناسب معابر		
وجود سطل و مخازن جمع‌آوری فاضلاب و آب‌های سطحی		
شبکه جمع‌آوری فاضلاب و آب‌های سطحی		
رضایت‌مندی از امکان انتخاب شغل	اشتغال	
رضایت‌مندی از میزان ساعات کاری		
رضایت‌مندی از همکاران در محیط اشتغال		
رضایت‌مندی از شغل خود با سرپرست خانوار		
رضایت‌مندی از محیط فیزیکی اشتغال	درآمد	
رضایت‌مندی از درآمد		
رضایت‌مندی از هزینه‌های زندگی		
رضایت‌مندی از توزیع ثروت و درآمد در جامعه		
رضایت‌مندی از توزیع ثروت و درآمد در محله		
رضایت‌مندی از پس‌انداز در طول زمان برای مقاصد مختلف		اقتصادی
رضایت‌مندی از میزان قدرت خرید		
میزان رضایت‌مندی از تردد در سطح محله	حمل و نقل	
میزان دسترسی به ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی		
وجود شبکه عبور دوچرخه		
رضایت‌مندی از هزینه حمل و نقل عمومی		
کیفیت پوشش خیابان‌ها و مسیرهای پیاده		
رضایت از زمان سفر		
دسترسی به پارکینگ عمومی		
توزیع مناسب اتوبوس		
سرانه مناسب فضای سبز	فضای سبز	
وجود تعداد کافی پارک و فضای سبز		
تنوع فضای سبز		
چگونگی حفظ و نگهداری از فضای سبز		
رضایت از اندازه واحد مسکونی	مسکن	
رضایت از استحکام مسکن		
رضایت از قیمت خرید مسکن		
رضایت از اجاره بهای مسکن		کالبدی
رضایت از حمایت‌های دولتی برای خرید مسکن		
رضایت از تعداد اتاق در واحد مسکونی		

خدمات شهری	رضایت کلی از مسکن مورد تصرف
	دسترسی به مراکز مذهبی (مسجد، حسینیه)
	دسترسی به مراکز خرید
	دسترسی مناسب به مراکز خرید و فروش روزانه
	دسترسی به خدمات پستی (مراکز پیشخوان، پست بانک)
	دسترسی مناسب به خدمات بهداشتی (بیمارستان، درمانگاه)
	دسترسی مناسب به خدمات فرهنگی (کتابخانه، فرهنگسرا، سینما)
	دسترسی مناسب به خدمات بانکی
	دسترسی مناسب به خدمات اداری
	دسترسی به خدمات آموزشی (دبستان، راهنمایی، دبیرستان)
	دسترسی مناسب به امکانات ورزشی (سالن‌های ورزشی)
	دسترسی مناسب به امکانات تفریحی و سرگرمی

اعتبار و پایایی پرسشنامه

جهت تعیین اعتبار، با بهره‌گیری از روش دلفی از نظر تعدادی از متخصصان و اساتید دانشگاه استفاده شد. با کسب نظرات افراد یاد شده، اصلاحات لازم در سوالات به عمل آمد و بدین ترتیب اطمینان حاصل گردید که پرسشنامه همان متغیرهای مورد نظر پژوهش را می‌سنجند. برای محاسبه پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و مقدار آن حدود ۰/۸ برآورد شد.

یافته‌ها

با توجه به داده‌ها، ۵۰ درصد پاسخگویان در بافت قدیم (محلّه کوچه باغ تبریز) و ۵۰ درصد آن‌ها در بافت جدید (شهرک مرزداران تبریز) ساکن هستند. در بافت قدیم، ۲۲/۳ درصد پاسخگویان زن و ۷۷/۷ درصد آن‌ها مرد هستند. هم‌چنین در بافت جدید، ۳۶/۳ درصد پاسخگویان زن و ۶۳/۷ درصد آن‌ها مرد هستند. در بافت قدیم، ۶۱/۱ درصد پاسخگویان متولد تبریز و ۱۴/۵ درصد آن‌ها متولد شهرستان‌های اطراف تبریز هستند. هم‌چنین، ۲۴/۴ درصد پاسخگویان محل تولد خود را مشخص نکرده‌اند. در بافت جدید، ۶۰/۱ درصد پاسخگویان متولد تبریز و ۲۳/۳ درصد آن‌ها متولد شهرستان‌های اطراف تبریز هستند.

هم‌چنین، ۱۶/۶ درصد پاسخگویان ساکن در بافت جدید محل تولد خود را مشخص نکرده‌اند. در بافت قدیم، ۷۳/۱ درصد پاسخگویان متاهل و ۲۶/۹ درصد آن‌ها مجرد هستند. هم‌چنین، در بافت جدید، ۸۰/۸ درصد پاسخگویان متاهل و ۱۹/۲ درصد آن‌ها مجرد هستند.

در بافت قدیم، ۲۲/۸ درصد پاسخگویان زیر دیپلم، ۴۷/۲ درصد دیپلم، ۲۸/۵ درصد کارشناسی و ۳ درصد آن‌ها دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر هستند. هم‌چنین، در بافت جدید، ۱۰/۴ درصد پاسخگویان زیر دیپلم، ۳۶/۳ درصد دیپلم، ۴۵/۱ درصد کارشناسی و ۸/۳ درصد آن‌ها دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر هستند. در بافت قدیم، ۲/۱ درصد خانوارها دارای یک نفر، ۱۲/۴ درصد دارای دو نفر، ۴۶/۱ درصد دارای سه نفر، ۲۴/۴ درصد دارای چهار نفر و ۱۵/۱ درصد آن‌ها دارای پنج نفر و بالاتر هستند. هم‌چنین، در بافت جدید، ۵/۷ درصد خانوارها دارای یک نفر، ۱۰/۴ درصد دارای دو نفر، ۳۶/۳ درصد دارای سه نفر، ۲۹/۵ درصد دارای چهار نفر و ۱۸/۱ درصد آن‌ها دارای پنج نفر و بالاتر هستند.

- کیفیت مؤلفه‌های کالبدی، بیشترین تاثیر را در کاهش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت قدیم شهر تبریز را داراست.

برای آزمون این فرضیه از مدل رگرسیون خطی ساده استفاده شد. به این منظور، ابتدا تاثیر مؤلفه‌های کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی را به صورت جداگانه بر سطح کلی کیفیت زندگی مدل‌بندی شد. سپس با مقایسه ضرایب استاندارد شده این مؤلفه‌ها، میزان تاثیر آن‌ها بر سطح کلی کیفیت زندگی را اولویت‌بندی می‌کنیم. قابل ذکر است که، اولین شرط استفاده از مدل رگرسیون خطی، نرمال بودن متغیر وابسته (کیفیت زندگی) است که این امر، با توجه به نتایج انجام شده محقق است. باتوجه به جدول، sig مربوط به آزمون F برای همه مدل‌ها برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد. این مقادیر بیانگر مناسب بودن مدل‌های رگرسیونی در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ است (زیرا مقدار sig کمتر از ۰/۰۵ است). آماره دوربین-واتسون مدل‌ها برای متغیرهای مستقل کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی به ترتیب برابر با ۱/۷۷، ۱/۵۲، ۱/۷۸ و ۱/۷۷ می‌باشد. چون تمامی این مقادیر بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارند. لذا بین اجزای خطای مدل‌ها، همبستگی وجود ندارد. شایان ذکر است که ناهمبسته بودن خطاها یکی از فرض‌های زیربنایی جهت استفاده از مدل رگرسیون خطی است.

جدول (۲): نتایج مربوط به بررسی تاثیر متغیرهای مستقل بر سطح کلی کیفیت زندگی در بافت قدیم

متغیرهای مستقل	ضریب	ضریب استاندارد شده	Sig	دوربین- واتسون	آماره F	Sig
کالبدی	۰/۸۱۸	۰/۷۰۲	۰/۰۰۰	۱/۷۷	۱۸۵/۱۸	۰/۰۰۰
اقتصادی	۰/۷۳۳	۰/۸۵۷	۰/۰۰۰	۱/۵۲	۵۳۷/۰۵	۰/۰۰۰
زیست محیطی	۰/۸۰۴	۰/۷۳۷	۰/۰۰۰	۱/۷۸	۲۲۷/۴۸	۰/۰۰۰
اجتماعی	۰/۹۸۲	۰/۸۴۱	۰/۰۰۰	۱/۵۶	۴۶۳/۳۱	۰/۰۰۰

ضرایب رگرسیونی مربوط به مؤلفه‌های کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی به ترتیب برابر با $۰/۸۱۸$ ، $۰/۷۳۳$ ، $۰/۸۰۴$ و $۰/۹۸۲$ و مقدار sig مربوط به آزمون صفر بودن آن‌ها برابر $۰/۰۰۰$ است. چون این مقدار برای تمامی مؤلفه‌ها کوچک‌تر از $۰/۰۵$ است. بنابراین در سطح معنی‌داری $۰/۰۵$ می‌توان بیان کرد که مؤلفه‌های کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی، هر کدام به طور مجزا بر سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت قدیم شهر تبریز تاثیر معناداری دارند. قابل ذکر است که، چون علامت همه ضرایب رگرسیونی مثبت است لذا تاثیر این مؤلفه‌ها بر سطح کلی کیفیت زندگی مثبت می‌باشد.

ضرایب استاندارد شده مربوط به مؤلفه‌های کالبدی، زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی به ترتیب برابر با $۰/۷۰۲$ ، $۰/۷۳۷$ ، $۰/۸۴۱$ و $۰/۸۵۷$ است. چون ضریب استاندارد شده مؤلفه کالبدی کوچک‌تر از ضریب استاندارد شده بقیه مؤلفه‌ها است. لذا کیفیت مؤلفه‌های کالبدی، کمترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت قدیم شهر تبریز داراست. در نتیجه فرضیه اول پژوهش تایید می‌شود. شایان ذکر است که بعد از مؤلفه‌های کالبدی، مؤلفه‌های زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی به ترتیب کمترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت قدیم شهر تبریز دارا هستند. جدول (۳)، نتایج مربوط به بررسی تاثیر مؤلفه‌های کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی بر سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت جدید تبریز را نشان می‌دهد.

جدول (۳): نتایج مربوط به بررسی تاثیر متغیرهای مستقل بر سطح کلی کیفیت زندگی در بافت جدید

متغیرهای مستقل	ضریب	ضریب استاندارد شده	Sig	دوربین- واتسون	آماره F	Sig
کالبدی	۰/۶۰۶	۰/۸۴۷	۰/۰۰۰	۲/۲۳	۴۸۳/۸۰	۰/۰۰۰
اقتصادی	۰/۶۲۱	۰/۸۴۶	۰/۰۰۰	۲/۰۹	۴۸۱/۶۵	۰/۰۰۰
زیست محیطی	۰/۵۴۵	۰/۷۵۸	۰/۰۰۰	۱/۵۴	۲۵۷/۹۴	۰/۰۰۰
اجتماعی	۰/۷۵۷	۰/۶۸۰	۰/۰۰۰	۱/۹۶	۱۶۴/۱۴	۰/۰۰۰

با توجه به جدول، sig مربوط به آزمون F برای همه مدل‌ها برابر $۰/۰۰۰$ می‌باشد. این مقادیر بیانگر مناسب بودن مدل‌های رگرسیونی در سطح معنی‌داری $۰/۰۵$ است (زیرا مقدار sig کمتر از $۰/۰۵$ است). آماره دوربین- واتسون مدل‌ها برای متغیرهای مستقل کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی به ترتیب برابر با $۲/۲۳$ ، $۲/۰۹$ ، $۱/۵۴$ و $۱/۹۶$ می‌باشد. چون تمامی این مقادیر بین $۱/۵$ تا $۲/۵$ قرار دارند. لذا بین اجزای خطای مدل‌ها، همبستگی وجود ندارد. شایان ذکر است که ناهمبسته بودن خطاها یکی از فرض‌های زیربنایی جهت استفاده از مدل رگرسیون خطی است.

ضرایب رگرسیونی مربوط به مؤلفه‌های کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی به ترتیب برابر با $۰/۶۰۶$ ، $۰/۶۲۱$ ، $۰/۵۴۵$ و $۰/۷۵۷$ و مقدار sig مربوط به آزمون صفر بودن آن‌ها برابر $۰/۰۰۰$ است.

چون این مقدار برای تمامی مؤلفه‌ها کوچک‌تر از $0/05$ است، بنابراین در سطح معنی‌داری $0/05$ می‌توان بیان کرد که مؤلفه‌های کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی، هر کدام به طور مجزا بر سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت جدید شهر تبریز تاثیر معناداری دارند. قابل ذکر است که، چون علامت همه ضرایب رگرسیونی مثبت است لذا تاثیر این مؤلفه‌ها بر سطح کلی کیفیت زندگی مثبت می‌باشد.

ضرایب استاندارد شده مربوط به مؤلفه‌های اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی و کالبدی به ترتیب برابر با $0/680$ ، $0/758$ ، $0/846$ و $0/847$ است. چون ضریب استاندارد شده مؤلفه کالبدی بزرگ‌تر از ضریب استاندارد شده بقیه مؤلفه‌ها است، لذا کیفیت مؤلفه‌های کالبدی، بیشترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت جدید شهر تبریز داراست. شایان ذکر است که بعد از مؤلفه‌های کالبدی، مؤلفه‌های اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی به ترتیب بیشترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت جدید شهر تبریز دارا هستند.

- تفاوت معناداری از نظر شاخص‌های منتخب کیفیت زندگی شهری بین محلات مورد مطالعه شهر تبریز وجود دارد.

میانگین شاخص‌های اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی و کالبدی برای محلات بافت قدیم به ترتیب برابر $2/79$ ، $2/52$ ، $2/55$ و $2/61$ و برای محلات بافت جدید به ترتیب برابر $2/73$ ، $2/97$ ، $2/75$ و $2/90$ است.

مقدار آماره t برای شاخص اجتماعی برابر $1/230$ و سطح معنی‌داری (Sig) آن برابر $0/219$ است. چون سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از $0/05$ می‌باشد لذا با اطمینان 95 درصد می‌توان نتیجه گرفت که از نظر شاخص اجتماعی (شامل امنیت محله‌ای، سر زندگی، حکمروایی شهری و آلودگی) بین محلات مورد مطالعه شهر تبریز تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول (۴): نتایج آزمون t مستقل برای شاخص‌های منتخب

کیفیت زندگی شهری بین محلات مورد مطالعه شهر تبریز

شاخص	آماره t	سطح معنی‌داری	اختلاف میانگین‌ها
اجتماعی	1/230	0/219	0/06
زیست محیطی	-7/118	0/000	-0/45
اقتصادی	-2/840	0/005	-0/20
کالبدی	-4/609	0/000	-0/29

هم‌چنین مقدار آماره t برای شاخص‌های زیست محیطی، اقتصادی و کالبدی به ترتیب برابر $-7/118$ ، $-2/840$ و $-4/609$ و سطح معنی‌داری (Sig) آن‌ها به ترتیب برابر $0/000$ ، $0/005$ و $0/000$ است. چون سطح معنی‌داری این شاخص‌ها کوچک‌تر از $0/05$ است، لذا با اطمینان 95 درصد می‌توان نتیجه گرفت

که از نظر شاخص‌های زیست محیطی (شامل بهداشت محیط)، اقتصادی (شامل اشتغال، درآمد و حمل و نقل) و کالبدی (شامل فضای سبز، مسکن و خدمات شهری) بین محلات مورد مطالعه شهر تبریز تفاوت معناداری وجود دارد. قابل ذکر است که، چون اختلاف میانگین‌ها برای این سه شاخص (به ترتیب برابر $۰/۴۵$ ، $-۰/۲۰$ و $-۰/۲۹$) منفی است، لذا میانگین شاخص‌های زیست محیطی، اقتصادی و کالبدی در محلات بافت قدیم کوچک‌تر از بافت جدید است.

- بین میزان برخورداری از شاخص‌های (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی) و میزان کیفیت زندگی در بافت جدید و قدیم شهر تبریز رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به نتایج به دست آمده چون توزیع همه متغیرها نرمال نیست لذا برای بررسی این فرضیه از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده می‌شود. ضریب همبستگی اسپیرمن همواره بین ۱ و -۱ است. در صورت فقدان رابطه بین دو متغیر، این دو متغیر را ناهمبسته گویند که مقدار آن صفر خواهد بود. همچنین هر چه قدر مطلق عدد به دست آمده بزرگ‌تر باشد نشانگر همبستگی بالا بین دو متغیر و علامت‌های مثبت و منفی نیز جهت رابطه را نشان می‌دهند.

جدول (۵): نتایج آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بین میزان برخورداری از شاخص‌های (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی) و میزان کیفیت زندگی در بافت جدید و قدیم شهر تبریز

متغیر	اجتماعی	زیست محیطی	اقتصادی	کالبدی
کیفیت زندگی	۰/۷۱۳	۰/۷۶۰	۰/۸۲۹	۰/۷۸۸
سطح معنی‌داری (Sig)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

میزان ضریب همبستگی شاخص‌های «اجتماعی»، «زیست محیطی»، «اقتصادی» و «کالبدی» با متغیر «کیفیت زندگی» به ترتیب برابر $۰/۷۱۳$ ، $۰/۷۶۰$ ، $۰/۸۲۹$ و $۰/۷۸۸$ است. همچنین سطح معنی‌داری این ضرایب برابر $۰/۰۰۰$ می‌باشد. چون مقدار سطح معنی‌داری برای همه ضرایب کمتر از $۰/۰۵$ هستند، لذا در سطح معنی‌داری $۰/۰۵$ ، همبستگی بین متغیر «کیفیت زندگی» و شاخص‌های «اجتماعی»، «زیست محیطی»، «اقتصادی» و «کالبدی» معنادار می‌باشد. به عبارت دیگر، بین میزان برخورداری از شاخص‌های (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی) و میزان کیفیت زندگی در بافت جدید و قدیم شهر تبریز رابطه معناداری وجود دارد. در نتیجه، فرضیه سوم پژوهش تایید می‌شود.

نتیجه‌گیری و بحث

بررسی و ارزیابی کیفیت زندگی به ویژه کیفیت زندگی شهری در ایران، با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خاص ایران و نیز تأکید سند چشم‌انداز بیست ساله کشور بر این امر، از اهمیت خاصی

برخوردار است. با توجه به جایگاه کیفیت زندگی در شهرها و مناطق و باتوجه به این که هنوز در ایران سیستم جامعی در زمینه ارزیابی کیفیت زندگی ایجاد نشده، توجه به بررسی جنبه‌های مختلف این امر می‌تواند راه‌هایی برای دستیابی به نظام جامع ارزیابی کیفیت زندگی باشد.

کیفیت زندگی شهری با عنوان زندگی راحت و دسترسی به نیازهای اساسی در یک محیط شهری تلقی می‌شود. در واقع این مفهوم به معنای قابلیت زندگی در یک مکان مطرح می‌شود. در واقع نقطه شروع توسعه اجتماعات انسانی شکل گرفتن درک درستی از نیازهای مردم می‌باشد. سنجش کیفیت زندگی ابزار مناسبی برای چنین درکی عرضه می‌کند، چرا که مطالعه کیفیت زندگی راهی بین مسئولان محلی و شهروندان برای تعاملی سازنده که منجر به تفسیر و بحث در مورد موضوعات کلیدی مؤثر بر زندگی مردم می‌شود، باز می‌کند. در واقع یکی از مهم‌ترین اهداف مطالعه کیفیت زندگی در نواحی شهری، شناخت نیازمندی‌ها و دسترسی عادلانه همه گروه‌ها و محلات به امکانات و مزایای شهری است. این تحقیق با هدف ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی شهری محلات کوچک باغ و مرزداران صورت گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که کیفیت مؤلفه‌های کالبدی، کمترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی داشته و بعد از آن مؤلفه‌های زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی به ترتیب کمترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت قدیم شهر تبریز دارا هستند که در تحقیق شاطریان و همکاران (۱۳۹۱)، برای بافت قدیم آران و بیدگل نیز نتایج مشابهی داشته و به ترتیب معیارهای اجتماعی و اقتصادی دارای تاثیرگذاری بیشتری بوده و معیار کالبدی کمترین تاثیرگذاری را داشته است. اما در بافت جدید مؤلفه‌های کالبدی، بیشترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی داشته (که نتایج تحقیق موسوی و باقری در سال ۱۳۹۱ برای شهر سردشت تاکید بر اثرگذاری مؤلفه کالبدی بوده است). سپس مؤلفه‌های اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی به ترتیب بیشترین تاثیر را در افزایش سطح کلی کیفیت زندگی در محلات بافت جدید شهر تبریز دارا بوده‌اند. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد بین میزان برخورداری از شاخص‌های (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی) و میزان کیفیت زندگی در بافت جدید و قدیم شهر تبریز رابطه معناداری وجود دارد. همچنین افزایش سطح کلی کیفیت زندگی شهری و میزان رضایت از کیفیت کلی زندگی شهری افراد در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید شهر تبریز هر چند از مؤلفه‌های اقتصادی متأثر بوده ولی ارتقاء کیفیت مؤلفه‌های محیط محله، روابط اجتماعی و دسترسی به خدمات بی‌تردید به عنوان پارامترهای مهم در ارتقاء سطح کلی کیفیت زندگی شهری و بالا بردن میزان رضایت در محلات مورد مطالعه دخیل خواهند بود.

پیشنهادها

- افزایش سرانه فضای سبز از طریق تملک زمین‌های بایر موجود در محلات مورد مطالعه بافت قدیم و جدید توسط شهرداری و اختصاص این زمین‌ها به احداث پارک و زمین ورزشی در حد محله به منظور افزایش میزان سرزندگی در میان ساکنان محله، بهبود کیفیت هوا و سیمای بصری محیط محله.
- اجرای طرح دفاتر بهسازی و نوسازی محله در محلات بافت قدیم شهر تبریز باهدف ایجاد ارتباط تنگاتنگ با مردم جهت ارائه اطلاعات کامل، واضح در خصوص طرح‌های نوسازی و بهسازی و تشویق ساکنان محلات بافت قدیم شهر تبریز جهت شرکت طرح تجمیع، نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده.
- استقرار کیوسک نیروی انتظامی و گشت پلیس در محله و نزدیکی آن برای القای حس امنیت به ساکنان محله و جلوگیری از پرسه زدن معتادین در محله.
- مکان‌یابی و احداث مراکز مجهز خرید در بافت جدید شهر تبریز در سطح ناحیه شهری.
- ارتقای کیفیت فضاهای سبز و پارک‌های موجود در نزدیکی محلات مورد مطالعه بافت جدید به لحاظ مبلمان شهری، امکانات تفریحی و ورزشی و افزایش امنیت پارک‌ها از طریق استقرار کیوسک نیروی انتظامی در پارک‌ها.
- با توجه به پایین بودن تعاملات اجتماعی پیشنهاد می‌شود در قسمتی از فضاهای سبز و پارک‌های نزدیک، مجتمع‌های فرهنگی از جمله سرای محله با مدیریت بخش خصوصی زیر نظر شهرداری و شورای شهر ایجاد شود.
- آشنا نمودن شهروندان با حقوق و مسئولیت‌های آن‌ها در جامعه جهت ترویج فرهنگ شهرنشینی و آموزش شهروندی.
- تشکیل انجمن‌ها، اتحادیه‌های صنفی و سازمان‌دهی آن‌ها در زمینه مشارکت در طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی جهت ارتقاء کیفی زیستی.
- برنامه‌ریزی، طراحی و مکان‌یابی مناسب مبلمان شهری در فضای محلات حاشیه‌ای شهر با استفاده مبلمان‌های شهری منطبق بر فرهنگ طبقات حاکم در محلات هدف.
- افزایش سطح سرانه فضای سبز در محلات و فراهم آوردن امکان دسترسی به آن.
- حمایت و تشویق از میزان مشارکت سامان‌دهی ساکنین جهت ارتقای کیفیت زندگی در سطح محلات.
- بهبود کیفیت سیستم جمع‌آوری و دفع فاضلاب و زباله در محلات در جهت ارتقاء بهداشت محیط که یکی از مؤلفه‌های مهم و تأثیرگذار کیفیت زندگی است.

- ایجاد مراکز تفریحی و فرهنگی مانند سینما و شهر بازی که در محلات حال حاضر فاقد این گونه مراکز است، می‌تواند ضمن ایجاد سر زندگی و پر کردن اوقات فراغت شهروندان به ارتقاء و اعتلای کیفیت زندگی در این شهر کمک نماید.

منابع

- دوبران، اسماعیل؛ غلامی، سعید؛ و دانش‌دوست، مهرداد. (۱۳۹۱). نقش شاخص‌های اجتماعی و کالبدی بر کیفیت زندگی در بافت‌های شهری، **نشریه جغرافیا و مطالعات محیطی**. جلد ۱، شماره ۴.
- سلیمانی، محمد؛ منصوریان، حسین؛ و براتی، زهرا. (۱۳۹۲). سنجش کیفیت زندگی در محله‌های در حال گذار شهری، **فصلنامه بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران**. جلد ۱۱، شماره ۳۸.
- شاطریان، محسن؛ اشنویی، امیر؛ و گنجی‌پور، محمود. (۱۳۹۰). سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان بافت قدیم شهر آران و بیدگل از شاخص‌های کیفیت زندگی، **مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای**. جلد ۴، شماره ۱۳.
- فتحعلیان، معصومه؛ و پرتوی، پروین. (۱۳۹۰). مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در بافت‌های خودرو و برنامه‌ریزی شده اسلامشهر، **نشریه مطالعات تطبیقی هنر**. جلد ۱، شماره ۱.
- قنبری، ابوالفضل؛ سلطان‌زاده، اکبر؛ و صدیق، مهدی. (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی کیفیت زندگی شهری در روستاهای ادغام شده با هسته‌های طراحی شده شهر تبریز، **فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی**. جلد ۳، شماره ۷.
- موسوی، میرنجم؛ و کشکولی، علی. (۱۳۹۳). ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در محلات شهر سردشت، **نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری**. جلد ۳، شماره ۹۷.
- نسترن، مهین؛ احمدی، قادر؛ و آقازاده، سهند. (۱۳۹۴). ارزیابی کیفیت زندگی شهری در محلات بافت قدیم و جدید شهر ارومیه، **نشریه مطالعات توسعه اجتماعی ایران**. جلد ۷، شماره ۳.
- نوابخش، مهرداد. (۱۳۹۱). کیفیت زندگی شهری و برخی عوامل اجتماعی موثر بر آن در شهر کرمانشاه، **فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی شهری (مطالعات شهری)**. جلد ۲، شماره ۳.
- Allen, John, Voget, Rebecca and Cordes, Sam. (2004). Quality of Life in Rural Nebraska: Trends and Changes, **Institute of agriculture and natural resources**. 32.
- Das, d. (2008). "urban quality of life: a case study of guwahati", **social indicators research**. 188 (2), P.p: 297-310.
- Evans, D., R. (1994). "Enhancing quality of life in the population at large". **Social Indicators Research**. 33, P.p: 47-88.
- Lee, y- J. (2008). subjavtive quality of life measurement in taipei, **building ans environment**. 42 (7).
- Oktay, D. and Rustemli, A. (2010). "Measuring The Quality of Urban Life and Neighbourhood Satisfaction: Findings From Gazimagusa (Famagusta) Area Study", **international journal of social sciences and humanity studies**. 2 (2), P.p: 27-37.
- Zielinska wczkowska, H. and dziora kornatowska, K., W. (2010). **evaluation of quality of life (Qol) of students of the university of third qge (U3A) on the basis of socio-demographic factors and health status**. archives of gerontology and geriatrics, 1-5.
- Zainal, N, Kaur, G, Aisah Ahmad, N. and Khalili, J. (2012). "Housing Conditions and Quality of Life of the Urban Poor in Malaysia", **Procedia-Social and Behavioral Sciences**. 50, P.p: 827-838.